1937 ий
1
МАЙ
№ 27 (311)
Акшэ 5 ыр.

8-шэ ИЙ ЛЭКТЭШ

Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

Рвэзэ коммунист

ВЛКСМ
Маробком
дэн
горком
орган

Вийан лийжэ Пэрвой май!

ПЭРВОЙ МАЙ

Тэний тӱньамбалсэ пролэтариат Пэрвой майым 48 каналан пайрэмла. Пэрвой май кэчын тӱньан тыча ӓлыштыжат капитализм кидыштэ пызырналт илышэ шэмэр калык сэнгаш лийдымэ пролэтар интэрнационализмын йошкар звэмыжым кӱшкӧ нӧлта. Тачэ кэчын тӱньамбалсэ пролэтариат иза-шольыла кэлшэн, капитализмын у империалист сарлан йамдылалтмыжэ ваштарэш, фашизм ваштарэш, эрык вэрч, Совэт Ушэмым аралышаш вэрч йэдинэ фронт дэнэ кучэдалмыштым эшэ чот ылыжтат. Тыгакак тидэ кэчын фашизм дэн вэс эл интэрвэнт кашак ваштарэш гэройла кучэдалшэ Испанийын пашазэ дэн шэмэр крэсаньык-влаклан иза-шольо сэмын полшэн шогымыштым вийангдат.

Мэмнан пэлэдалшэ кумда социализм элна тэний ындэ 20 каналан Пэрвой майым пэш чот куанымаш да кугу пийал дэнэ пайрэмла. Тэний Совэт Ушэмыштэ пашазэ, колхозник, трудовой интэллигэнт да моло шэмэр - влакат Май пайрэмым элын политик илышыштыжэ кугу ваштэлтыш лиймэ жапыштэ—Сталин Конституцо дэнэ толыт. „Сталин Конституцо эртымэ корнынам итоглыш да социализмын пӱтынь тӱнья историйлык сэнгымашыжэ - влакым возэн пышдыш" („Правда"). Совэт Ушэмыштэ гына чыла шэмэр калыклан эрык, пашам ыштэш, канаш, тунэмаш, да моло правамат пумо. Мэмнан элыштэ гына илыш улан, пийалан да вэсэла.Элын вийангмыж дэнэ пырльа социализм паша толкыныштэ у айдэмэ-влак шочыт, кушкыт. Мэмнан Марий рэспубликыштат знатнэ йэнг-влак шуко улыт. Толстова Ньура (Марбумстрой), Чугунов А. („Красный Волгарь"), Иванова Марина (Шэрнур МТС) да шуко моло йолташ-влакат лэнин комсомол дэн стахановэц лӱмым чэсть дэнэ нумалыт.

Фашизм агэнтышт, шакшэ бандит троцкист, буржуазнэ националист да моло каргалтшэ кашак мэмнан эрык калыкын пийалыштэ шупшын налнэшт ыльэ. Нуным пашазэ класс дэн чыла шэмэр-влак большэвизмын уло пэнгыдылыкшэ дэнэ лаштыртышт да онча кшат пытарат.

Тушманым ужмо шудымо коммунизм шӱлышэш молодьож воспитатлымашым мланна эшэ чот вийангдыман,

Ончык у сэнгымашкэ!

Казаков Миклай

ТАЧЭ—МАЙ

Кӱш нӧлталын рвэзэ шӱм куаным
Мэ пайрэмыш лэкна.
Тачэ—май!
Нигунам шэмэр вий ок шыпланэ—
Шолшо вӱд памашла чот чыма.
У элнан куат лэктэш нӧлталтын,
У пийал дэн кажнэ час толэш.
Илышнажэ тачэ сай гын,
А эрла эшэ сайрак лийэш.

* * *

Кэчэ йол дэн модын
Йул-йул-йул,
Шийын-шӧртньын койын
Писэ Йул,
Курым годсо корным
Ордыжэш кодэн,
Тудо тачэ лӱшкыш
Сылнэ Моско дэн.
Кандэ вӱдӱмбалнэ
Талэ пароход,
Май эрдэн столицыш
Тудо тольо чот.
Пароход тич калык
Куанэн моткоч,
Шокшын саламлалын:
„Лий эсэн, Моско!"

* * *

Тул-вӱд гочын лэкшэ
Рвэзэ у элэм,
Уло чонэм дэнэ
Тыйым саламлэм.
Тый дэнэт ик кэчын
Шочын улына.

Тӱньамбал чапэтым
Шӱм дэнэ сакльэ.
Мӱндырк шуйналт вочшо
Шочмо у элна,
Шошо пӱртыс ганьэ
Сылнын тӱзлана.

* * *

Тачэ—май! Тул кэчэ кӱшыч утыр
Шолшо вӱд гай йэнг тӱшкам онча.
Тачэ шӱм каласын шокшо мутым,
Тидэ мут мӱндӱр вэрлам вонча:
Май парадыш лэкса мландэ мучко,
Эрыкан дэн орлыкан шэмэр.
Сэнгэ йалт, испаний калык, шучкым
Лийжэ эл тэндан волгалтшэ вэр.
Тачэ мур дэн рошткэ кайэна мэ,
Огэш код иктат кийэн кудэш.
Курым мучко йолго, эрык звэмэ!
Тачэ Лондон, Будапэшт пудэшт!

* * *

Тачэ эл трибуныш
Он-влакна кӱзат,
Воштылалын, шокшын
Кидыштым рӱзат.
Рат дэнэ пэхото,
Нэлэ танк.
Эл чийалын кӱртньым,
Куатан.
Эл ӱмбалнэ ик ой
Утыр ыра:
Тачэ илаш сайэ,
А эрла—эшэ сайрак!

МАССР-ын Конституцо проэктшэ

Ожно кугыжа дэн помэшык кид йымалнэ нымучашдымын ындыралтшэ, йӧршэш правадыма, пычкэмыш, тӱрлӧ социальнэ чэр-алак дэнэ орланышэ марий калык шкэнжын автономийжым, Конституцыжым омыж дэнак ужын огыл.

Лэнин-Сталин партийын вуйлатымышт дэнэ, Октьабрь социалист рэвольуцо курым дэнэ орландарышэ кашакым йӧршэш кӱрышт кышкэн да, мэрчэн, орланэн илышэ чыла калыклан тӧр правам пуэн.

Эртышэ коло ий жапыштэ моло калык дэнэ пырльа марий калыкат пэлэдалтын ончыко кайа. Тошто, йорло Чарла уйэзд олмэш у Автоном рэспублик шочын. Ожно йанлык коштмо вэрыштэ кугу гигант-влак нӧлталтыт Бумстрой, молат. Шолдыргышо, пэлэшаланышэ шкэт озанлыкым шолдыра, кугу вийан социалист озанлык ваштэлтэн. Социалист кӧрган, националььэ форман культурна пэлэдэш. Марий калык кокла гыч шӱдӧ дэн, тӱжэм дэнэ у кадр-влак кушкыныт да кушкын шогат. Рвэзэ тукым социалист родинын кэчыж дэнэ шуаралтын, пэнгыдэмын кушкэш.

Тэвэ чыла нинэ кугу сэнгымаш-влакым Сталинский Конституцо нэгызэш ыштымэ Марий АССР-ын Конституцо проэктшэ законодательнэ пэнгыдэмдэн шында.

Марий АССР-ын чыла гражданинжылан тунэмаш, паша ышташ,канаш правам пумо.

Мэмнан нинэ пийалнам шакшэ троцкист, буржуазнэ националист да моло тушман кашак пытарынэшт ыльэ. Мланна рэвольуцион шижмашым адакат чот пӱсэмдашна кӱлэш. Калыкын тушманжэ кашакым йӧршэш пытарэн, ончыко эша кугу сэнгымашым ыштыш вэрч кучэдалман.

Тылзат пэлэ гыч Марий АССР-ын Чрэзвычайнэ XI-шэ совэт сйэздшэ угыч погына. Мэмнан самырык рэспубликын ончыл йэнгэжшамыч марий калык лӱм дэнэ Марий АССР Конституцым пэнгыдэмдат. Мланна сйэзд мартэ Конституцо проэктым кажнылан сайын умылтарашна кӱлэш. Комсомол организацо влак молодьож, тыгак пӱтынь калык коклаштэ Конституцо проэкт нэргэн кангашымашым кумдан организатлышаш улыт.

„РВЭЗЭ-ВЛАК—КАПИТАЛИСТ ОБШЭСТВЫШТЭ ШЭМЭРЫН ЭН ПРАВАДЫМЭ УЖАШЫЖЭ“

(ВЛКСМ ПРОГРАММЭ ГЫЧ)

ЭРЫК ВЭРЧ КУЧЭДАЛШЭ ИСПАНИЙСЭ ГЭРОИ-ВЛАК

ЭЛЭУ КАРИЭКО

Элэу Кариэко 17 ийаш гына. Тудо Испанийсэ граждан сарын пэрвой кэчыштыжак калык милицэ радамыштэ фашист ваштарэш кучэдалаш тўҥалын...

Рвээ Элэу Кариэколан развэдкыш коштмаш, йўдым атакым ыштымаш—чылажаттўкнэн. Тудо граждан сарын пэрвой тылзыштыжак лўтдыдымб лийын, пэнгыдэмын. Тыгэ Кариэко танкэ влакым сэнгэн кэртшэ лийын.

Тидэ лачак мätэжник-влакын Мадридыш атакым ыштымыпт годым вийан кучэдалмэ фронтышто лийын. Фашист кашак рэспубликанэц-влакым шкэныштын тэхник вий дэнэ ударым ыштэн сэнгынэшт улмаш. Атакыш мätэжник-влакын 5 нэлэ танкышт почэ-почэ толыныт. Танкэ-влак дэн рэспубликанэц коклаштэ „позицэ кучэдалмаш“ тўҥалэш. Бойэц-влак танкэ дэкэ шукб гранатым кышкэныт, но вашталтыш кугунак лийын огыл.

Ты годым тушманым сэнгаш пэш кугу вий, пэнгыдэ удар кўлын. Тэвэ тидэ ударым Элэу Кариэко ыштэн.

Тудо йолташ-влакшэ дэч ойырлэн да шуко гранатым налын, танкэ-влак дэкэ нушкын мийэн. Ик танкэ дэкэ гранатым шуэн, тунамак танкын мотор йўкшб лўшкымым чарнэн. Тыгакак 2-шо танкым сэнгэн. Локтылалтшэ танкэ-влак гыч тушман-влак лэктын, Кариэком ончэныт, но тудым ужын огытыл. Зара нуно куржаш тўҥалыныт. И тунам Элэу Кариэко командым пуэн:

— Куржшо-влакым лўйза!

Рэспубликанэц-влак сэнгышт.

„Юный коммунист“ журнал гыч.

МАРИУС ТОМА

Мариус Тома—рвээ испанэц. Тудо мätэжник-влак кидышкат вэрэшт ончэн. Кызыт тудо Мадрид дэнысэ молодьож командым вуйлата.

Ик эрдэнэ волгыжаш тўҥалмэ годымак пэш вийан крэдалмаш лийын. Нуно мätэжник кашак кидышкэ вэрэштыныт.

Марокканэц кашак нунын дэкэ йанлыкла кэржалтыныт. Плэнник-влакым мочаш пэтырат.

Волгыжмаш пэлэм нунын дэкэ фашист группо тольо. Чыланат йўшб улыт. Чыла 8 плэнникым урэмыш луктыч. „Ончык, куржса“! кэнэта йўк шоктыш. Ньлытшым тушман пульо вэрэштак йбрыкта. 3 йэнгым почэшышт залп дэнэ лўйэн, сўмырат. Мариус Тома гына илышэ кодын. Тудо тунамак корно дэч брдыш куржын. Варажым крэсаньык дэкэ шылын. Тыгэ пэш йбсб да шучко жапым чытэн, пыкшэрак шкэ командованьышкыжэ вэрэштын.

РВЭЗЭ-ВЛАКЫН ИЛЫШЫШТ НЭРГЭН ЦИФР ДЭН ФАКТ-ВЛАК

30 тўжэм крэсаньык ўдыр-влакым ужалымэ

Тогокусо крэсаньык-влак (Йапоний) чыташ лийдымын орланэн илат. Крэсаньык ўдыр-влакым фабриклашкэ, публичнэ пбртлашкэ ужалымаш пэш кумдан шарлэн. 1933 ийыштэ Акита округышто илыш 1936 ий дэнэ тангастармашт сайрак улмо годымат 30 тўжэм утла крэсаньык ўдырым ужалымэ. Нуно чыланат 16—23 ийготан улыт. Тидэ шот гыч 17 тўжэм ўдырым фабриклашкэ, публичнэ пбртлашкэ 13 тўжэм ўдырым ужалэныт.

„(Кокумин Симбун“ газэт гыч, Токио).

Йоча-влакым суткалан 11 шагат жап пашам ыштыктат

„Токио Асахи“ газэт кўчыкын тыгэ увэртара: Токиошто Кантанабэн мэтал обрабатлышэ заводыштыжо ыштышэ 150 йоча-влакым суткалан 22 шагат пашам ышташ заставитлэныт. Заводым кучышо законым пудыртымылан мут кучаш шогалталтын, а закон почэш йоча-влак кэчэш пашам 11 шагат ыштышаш улыт улмаш.

„Чайна ту дэй“ журнал гыч).

Вич ийаш йоча пўтынь йэшым пукша

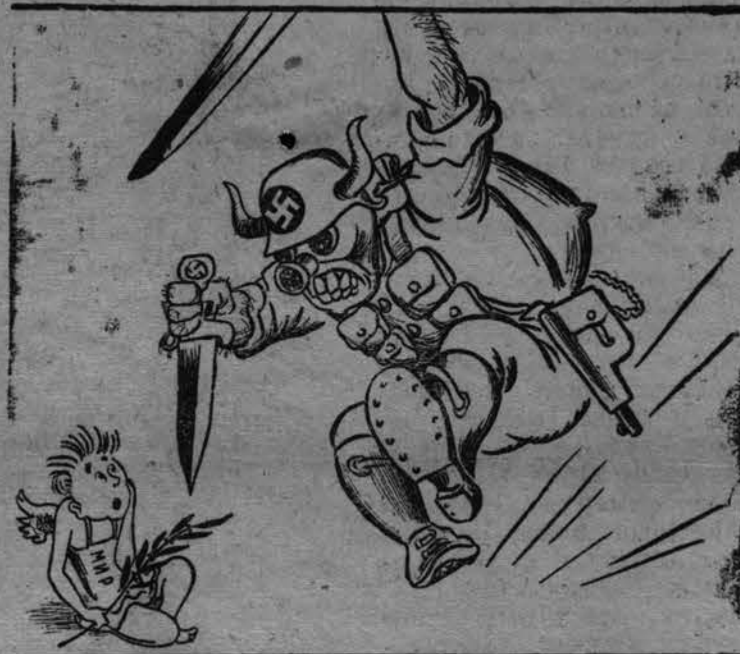
Бэлградыштэ илышэ вич ийаш Аза Адамович шкэтын пўтынь йэшым (тудын йэшыштыжэ кум йэнг уло) пукшэн ашна. Тудын ачашт-авашт—йугославийсэ йорло крэсаньык улыт. Нунын шурныштым шолэм да кушко игэчэ йбршэш пытарэн. Аза Адамовичын ачашт-авашт, тудын 12 ийаш акажат пашам мудэ илат. Изи йоча кажнэ кэчын Бэлград урэмлаштэ ирисым, ландриным, молымат ужалэн коштэш. Кэчылан 10 динар оксам ыштэн налэш, тыжэчын 9 динаржым мбнгыжо колта. Шкэжым ашнэн лукташлан изи „купэч“ урэмлаштэ йодышт коштэш.

(„Социал-дэмократ“ газэт гыч, Прага).

Фашист Гэрманийыштэ прэступлэньэ кушкэш

Гитлэрын властьым налмыж дэч вара молодьож коклаштэ прэступлэньым ыштышэ-влак утыр шукэмыт. Гэрманийын 23 кугурак олалаштыжэ 1934 ийыштэ правам нарушитлышэ 5482 йэнг улмаш, а 1935 ийыштэ 7582 йэнг мартэ йэшаралтын. Правам нарушитлышэ-влак чыланат 14—18 ийаш улыт.

Гэрманийын 37 кыдалаш олалаштыжэ молодьож коклаштэ прэступлэньым ыштымаш 75 процэнтыш шуын. Ўдыр-влак коклаштат прэступлэньым ыштышэ-влак шукэмыт.

Фашизмын тўсшб.

ФАШИЗМ ВАШТАРЭШ, ТЫНЫСЛЫК ВЭРЧ

Капиталист эллаcэ шэмэр молодьож Пэрвой майым фашизм дэн сар ваштарэш, тыныслык вэрч кучэдалмэ лозунг дэнэ вашлийэш.

Испанийсэ калыкын гэрмано-итальйан интэрвэнтшамыч ваштарэш кучэдалмэ пашажэ пўтынь ончыл да прогрэсивнэ айдэмэ тукымын пашашт лийын. Интэрнациональнэ бригадыштэ улшо фашист ваштарэш кучэдалшэ, калык фронт правитэльствылан полшышо молодьож шкэ рэвольуционно долгшым чэсть дэнэ шуктэн шога. Капиталист элла гыч улшо 100 утла комсомолэц-влак испанийсэ фронтлаш шкэ вуйыштым пыштымышт дэнэ эрык пашалан мучашдымын прэданнэ улмыштым ончыктэныт. Нунын кокла гыч ик самырык гэрой, мадрид фронтэш колышо шведский комсомолэц Оллэ Мэйэрлинг шкэ йолташыж-шамычлан колтымо пытартыш сэрышыштыжэ лўддэ ойлэн: „Йошкар знамым кўшнб кучыза! Рэвольуционьэр-шамыч колат, но рэвольуцо ила“, манын.

Тўньамбалсэ молодьожын рэспубликанский Испаний дэн изак-шольакла кэлшэн илымашыжэ кажнэ кэчын пэнгыдэмэш. Испанийын гэроичэский молодьожшо чыла капиталист эллаcэ молодьожлан фашизм ваштарэш кузэ кучэдалаш кўлмб примэрым ончыкта.

Испанийыштэ молодьожын коммунист дэн социалист иктыш ушнымылан ындэ идалыкат эртэн. Социалист молодьожын фэдэрацийжэ шкэ радамыштыжэ 300 тўжэм члэным шотла. Молодьожын мадридысэ организацийыштыжэ 35 тўжэм члэн шотлалтэш. Тыжэчын 30 тўжэмжэ оружийым кидыш налын испанийсэ рэспубликын столицыжым—Мадридым арала.

Испанийын тўжэм дэнэ сай эргыжэ да ўдыржб-шамыч калыкын пашажэ вэрч шкэ вуйыштым пыштэныт. Шкэ калыкын пийалжэ, эрыкшэ вэрч шкэ илышыштым пушо Трифоно Мэдранон, Андрэса Мартинын, Лина Одэнан, Рафаэльа Карэскон, Франсиско дэ Россэн да моло шуко самырык гэрой-влакын лўмыштым фашизм ваштарэш кучэдалшэ тўньамбалсэ молодьож нигунамат огэш мондо.

Рэспубликанский Испанийлан тўньамбалсэ фашизм ваштарэш гэроичэский кучэдалмаштыжэ полышым пуаш—тэвэ тыгай фашизм ваштарэш кучэдалшэ тўньамбалсэ молодьожын тыршымашыжэ. Рэспубликанский Испанийлан, тудын гэроичэский молодьожышлан полышым пумо знамэ пэрвой май кэчын лаштэ адакат кўшкб нблталтэш.

Фашизм ваштарэш кучэдалмын иктылыкшэ чыла капиталист эллаштат чот кушкэш. Бэльгий дэн Латвийыштэ, 1936 ийыштэк, молодьожын коммунистичэский дэн социалистичэский ушэмышт иктыш ушнэныт. Шкэ радамыштыжэ 100 тўжэм члэным шотлышо францийсэ комсомол шукэртэ огыл самырык ўдыр-влак коклаштэ движэньым кумдан шарэн. Тидэ иктылык фронт дэнэ 12 тўжэм утла ўдыр-влакым авалтымэ. Калык фронт дэн францийсэ самырык тукым фронтын программыштым шуктышаш вэрч пырльа кучэдалмэ нэгызэш социалист молодьож дэнэ изак-шольакла кэлшымаш кажнэ кэчын пэнгыдэмэш. Иктылык фронтын программыжым шуктышаш вэрч кучэдалмашкэ социалист Бльумын правитэльствыжлан полшышо чыла йуношэский организацэ-влак ушнэныт.

Фашизм ваштарэш болгарийсэ комсомол, социалист да молодьожын зэмлэдэльчэский ушэмжэ пырльа кучэдалыт. Английыштэ тыныслык вэрч кучэдалмэ движэньэ кумдан шарлэн. Кызыт тидэ движэньэ лу тўжэм дэнэ молодьожым авалта. Английсэ комсомолын лукмо „Чэллэндж“ антифашист газэтын тиражшэ йатыр кугэмын. Тидэ газэтым тылзылан икана лукмаш гыч 1937 ийыштэ кажнэ кэчын лукмашкэ вончымэ.

Эн осал фашист тэррэрын элыштыжэ—Гэрманийыштэ Гитлэрын диктатуржо ваштарэш шогалшэ вий утыр кушкэш. Комсомолэц дэн социалист-влакын иктылык фронтышт пэнгыдэмэш. Саарский областьыштэ шолып ыштышэ, молодьожын коммунистичэский дэн социалистичэский ушэмышт пырльа возымэ возваньыштым (ужмашыштым) шарымэ. Тидэ возваньэ молодьожым испанийсэ калык дэн изак-шольакла кэлшымашым пэнгыдэмдаш, Испанийышкэ гэрманийсэ салтак-влакым колтымо ваштарэш кучэдалаш ўжэш.

Молодьожын тыныслык вэрч кучэдалмэ движэньыжэ чыла капиталист эллаштат кумданэш. Пэрвой майыштэ, тўньамбалсэ пролэтаринын рэвольуционнэ вийжым ончымо кэчын молодьожын чыла эллаcэ коммунистичэский ушэмышт фашизм ваштарэш, тыныслык вэрч, испанийсэ калыкым сэнгымашыш вашкэмдышаш вэрч движэньым эша утларак кумдангдат.

Э. БАУМ.